

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภายใต้แนวคิดการพัฒนากระแสหลักของโลก ที่มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และความพยายามในการทำให้การเจริญเติบโตเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมีเสถียรภาพนั้น จำเป็นที่ต้องนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นวัตถุดิบ หรือเป็นพลังงานในการผลิตอย่างมากมาฆาตกรรม ทำให้เกิดความห่วงใยว่า หากมีการรณรงค์ให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ในอนาคตจะเกิดปัญหาความขาดแคลนทรัพยากร อันจะนำมาซึ่งความหายนะของมนุษยชาติในที่สุด การรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรมการประหยัดจึงเกิดขึ้น ทั้งในระดับโลกและระดับภายในประเทศ เช่น โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนป (UNEP - United Nations Environment Programme) สหบาลสากลเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ (IUCN - International Union for Conservation of Nature and Nature Resources) และกองทุนทั่วโลกเพื่อรักษารธรรมชาติ (WWF - World Wide Fund for Nature) ร่วมกันเสนอแผนการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทั่วโลก โดยการใช้นวัตกรรมต่าง ๆ รวมทั้งให้ลดการใช้พลังงานอย่างมหาศาล และใช้ประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด สาเหตุที่เกิดโครงการนี้ขึ้นเนื่องมาจาก ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ก่อตั้งคุกคามการพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชีย (ซีแอลอีโอดี ฮามิทโอดี อ้างถึงใน ฉบน, 2538 : 37)

สำหรับประเทศไทย ได้มีการรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนมีพฤติกรรมประหยัดมาช้านาน ทั้งนี้เพราะการประหยัดเป็นวิถีทางสำหรับการสร้างอนาคตให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง เป็นคุณธรรมสำหรับบุคคลที่ประสงค์จะสร้างฐานะให้แก่ตนเองและครอบครัว (สำรอง เพิ่งหนู , 2524 : 1) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการประหยัดเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบรมมหาราชวัชรราชเจ้า ในงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ณ ท้องสนามหลวง ซึ่งพระองค์ได้ทรงมีพระราชดำรัสแก่ประชาชนชาวไทย ดังความตอนหนึ่งที่ทรงแนะนำแนวทางให้คนไทยยึดถือปฏิบัติ โดยทรงกล่าวถึงคุณธรรม 4 ประการ ซึ่งคุณธรรมประการที่ 3 คือ ความอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติด่างความดั่งสุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด (ประพีร์ เทพรานนท์ , 2527 : 77) คุณธรรมข้อนี้ทรงเน้นถึงการอดออม ซึ่งหมายถึง การประหยัดนั่นเอง แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงหวังที่จะให้พสกนิกรของพระองค์ เห็นความสำคัญของการประหยัดและช่วยกันประหยัด

นอกจากนี้ ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ได้มีการวิเคราะห์การพัฒนาที่ผ่านมาว่า ได้ทำให้การสื่อสารคมนาคมก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่ขัดกับวัฒนธรรมไทยแต่ดั้งเดิมหลายประการ โดยการได้รับอิทธิพลทางวัตถุ เกิดความต้องการในสิ่งฟุ่มเฟือยมากขึ้น ทำให้สังคมทั่วไปขาดการประหยัดมัธยัสถ์ นอกจากนี้รัฐบาลก็มิได้เผยแพร่ในด้านศีลธรรมและจริยธรรมเท่าที่ควร มีการละเลยไม่บังคับใช้กฎหมายระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ขาดระเบียบวินัย มีอาชญากรรมสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ปัญหาทางด้านการศึกษาและการละเลยต่อการปลูกฝังความคิดจิตใจของประชาชนทุกกลุ่ม ให้มีทัศนคติ และค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสม มีคุณธรรมและมีสันติสุขอย่างทั่วถึง สาเหตุเนื่องมาจากความบกพร่องของสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ได้แก่ ครอบครัว การศึกษา ศาสนา และสื่อมวลชน เป็นต้น สถาบันเหล่านี้ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสม และมีได้สร้างรากฐานของคุณธรรมที่ลึกซึ้งให้แก่มวลชนสมาชิกในสังคม จึงเป็นปัญหาที่ต้องเร่งรีบแก้ไข (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5, 2525 : 197)

ค่านิยมเรื่องการประหยัดจึงเป็นค่านิยมที่มีความสำคัญในสภาพสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะที่ประเทศกำลังเผชิญกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ การปลูกฝังให้ประชาชนทั่วไปรู้จักหลักการประหยัด โดยการให้ใช้เงินหรือทรัพยากรในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ หรือเหมาะสม ไม่ส่งเสริมให้นิยมความฟุ่มเฟือย หรือเห่อเหิม จึงเป็นเรื่องที่ต้องทำการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกฝังค่านิยมนี้ให้กับเด็กและเยาวชน ให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมในการประหยัด ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการอบรมแนะนำเป็นพื้นฐานเบื้องต้นมาจากครอบครัว บิดามารดาจึงเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมดังกล่าว ซึ่งทำได้โดยการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร และในบางโอกาสบิดามารดาจำเป็นต้องอธิบายให้เด็กเห็นคุณค่า และความสำคัญของการประหยัดด้วย (แม่และเด็ก, 2523 : 13)

นอกจากสถาบันครอบครัวแล้ว สื่อมวลชนและโรงเรียนก็เป็นสถาบันที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง ในการทำหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมเรื่องการประหยัดให้เกิดขึ้นในตัวของเยาวชนของชาติ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้นำเรื่องนี้บรรจุไว้ในวิชาจริยศึกษา ซึ่งเป็นวิชาหนึ่งในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พร้อมกับคุณธรรมด้านอื่น ๆ รวม 30 ประการด้วยกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2521 : 305)

ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมประหยัดของวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการสูง เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย ความคิด จิตใจ อารมณ์ และสังคม มีความสนใจทั้งทางสังคมและส่วนบุคคล จึงเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบาย และมาตรการในการส่งเสริมพฤติกรรมประหยัดในหมู่วัยรุ่น ที่สอดคล้องกับสังคมยุคข่าวสารข้อมูล

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาทัศนคติในเรื่องการประหยัดของวัยรุ่น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการประหยัดของวัยรุ่น
3. เพื่อเสนอแนวทางและมาตรการที่เหมาะสม ในการส่งเสริมพฤติกรรมการประหยัดของวัยรุ่น

1.3 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการประหยัดของวัยรุ่น” จะศึกษาเฉพาะวัยรุ่นที่เป็นนักเรียน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2541 ในเขตการศึกษา 34 เขต จำนวนโรงเรียน 117 โรงเรียน จำนวนนักเรียน 268,321 คน

1.4 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

วัยรุ่น หมายถึง นักเรียนชายและหญิงที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2541 และมีอายุ 13-18 ปี

การประหยัด หมายถึง การรู้จักใช้และรู้จักเก็บรักษาทรัพย์สิน และทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งส่วนของตนและสังคม ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด รวมทั้งการรู้จักใช้เวลาเพื่อการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ของตนและสังคม

ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น และความเชื่อในด้านบวกหรือลบของนักเรียน ที่มีต่อการประหยัด

พฤติกรรมการประหยัด หมายถึง การประหยัดในขอบข่าย 4 ประมาท ได้แก่

1) การประหยัดทรัพย์สิน หมายถึง การรู้จักวางแผนใช้จ่ายเงินให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เหมาะสมกับรายรับ มีการเก็บออม ชำ้ซึ่งความต้องการของตน ใช้เงินอยู่ในขอบเขตที่พอเหมาะพอควร คำนึงถึงความคุ้มค่า ความจำเป็น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว

2) การประหยัดเวลา หมายถึง การรู้จักวางแผนการใช้เวลาของตน และใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด

3) การประหยัคสิ่งของเครื่องใช้ หมายถึง การรู้จักใช้สิ่งของเครื่องใช้ทั้งส่วนตนและส่วนรวม ให้ได้ประโยชน์คุ้มค้ำมากที่สุด รักษาซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ให้ใช้งานได้อยู่เสมอ ไม่ใช้อย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นด้วยความเคยชิน หรือความสะควกสบายของคน

4) การประหยัคทรัพยากร หมายถึง การใช้สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ได้อย่างคุ้มค้ำมากที่สุด ใช้อย่างฉลาด ปรับปรุงที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้น

กระบวนการจัดการทางสังคม หมายถึง การปลูกฝังเรื่องการประหยัคจากครอบครัว โรงเรียน และสื่อมวลชน

สื่อมวลชน หมายถึง การสื่อสารที่กระทำผ่านวิทยุ และโทรทัศน์

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบทัศนคติในเรื่องการประหยัคของวัยรุ่น
2. ทำให้เห็นระดับการจัดการจัดการทางสังคมจากครอบครัว โรงเรียน และสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการประหยัคของวัยรุ่น
3. ทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดมาตรการในการส่งเสริมพฤติกรรมการประหยัคในหมู่วัยรุ่น ที่สอดคล้องกับสังคมยุคข่าวสารข้อมูล

1.6 สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนหญิงมีทัศนคติในเรื่องการประหยัคดีกว่านักเรียนชาย
2. นักเรียนที่มีบิดามารดาประกอบอาชีพต่างกัน มีทัศนคติในเรื่องการประหยัคแตกต่างกัน
3. นักเรียนที่มีบิดามารดาประกอบอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมการประหยัคแตกต่างกัน
4. นักเรียนที่มีบิดามารดามีระดับการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติในเรื่องการประหยัคแตกต่างกัน
5. นักเรียนที่มีบิดามารดามีรายได้ครอบครัวต่างกัน จะได้รับการปลูกฝังเรื่องการประหยัคแตกต่างกัน